

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:

Emily Brontë
WUTHERING HEIGHTS
Prevod: Živojin Simić

Charlotte Brontë
JANE EYRE

Prevod: Radmila Torodović

S obzirom na nemogućnost stupanja u kontakt sa autorom prevoda ovog romana, Radmilom Todorović, Vulkan izdavaštvo d.o.o. objavljuje spremnost davanja nadoknade onima koji mogu dokazati da imaju prava na prevod ovog dela.

Anne Brontë
THE TENANT OF WILDFELL HALL

Prevod: Ljubica Bauer Protić

Izabrana dela u ovom izdanju deo su svetskog javnog književnog dobra.
Copyright © 2017 za ovo izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-02140-0

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

S E S T R E
BRONTE

I Z A B R A N A
D E L A

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2017.

SADRŽAJ

EMILI BRONTE • <i>Orkanski visovi</i>	9
ŠARLOT BRONTE • <i>Džejn Ejr</i>	185
EN BRONTE • <i>Stanarka napuštenog zamka</i>	467

SESTRE BRONTE – KNJIŽEVNOST KOJA JE POBEDILA ŽIVOT

U svakom izboru najboljih knjiga svih vremena naći će se delo barem jedne sestre Bronte. Emili, Šarlot i En rođene su između 1816. i 1820. godine, a dve stotine godina kasnije njihova dela i dalje intrigiraju i naš um i naša srca.

Mit o sestrama Bronte daleko prevazilazi književnost i počiva na očiglednom raskoraku između dramatične, strasne književnosti koju su pisale i povučenog i skromnog života koji su živele. One su prve razbile predubeđenje da je za izuzetnu književnost potreban uzbuđljiv život, poput života Ernesta Hemingveja, Džeka Londona ili Marka Tvena. Tri mlade žene živele su u divljim i nepreglednim jorkširskim vrltima, pod budnim okom svog oca, obrazovanog ali represivnog paroha, čoveka koji je verovao u učenost i, neuobičajeno za viktorsko vreme, podsticao obrazovanje svojih ćerki. Tri sestre, posve različite, u jednom su se slagale – posvetile su svoje živote samo književnosti. Čudljiva i rezervisana Emili, prirodni genije književnosti, čedna i romantična Šarlot i odgovorna i posvećena En, odrastale su zajedno sa jedinim sinom porodice Bronte, „razvratnim“ bratom Bronvelom, strastvenim umetnikom koji nije prezaao od uživanja koje život može da pruži.

Proza sestara Bronte nije samo prepuna emocija, ona je neposredna i provokativna. Šarlot i En prve su se bavile intrigantnim temama – bar kada su žene u pitanju – o samopoštovanju žena, o ženama koje moraju da rade da bi preživele, o zarobljenosti u braku u kom su zlostavljane. En Bronte pisala je možda i najmodernije, brinući za položaj i socijalni status žena, naročito guvernanti; Emili Bronte je, s druge strane, opisala je neka od najintenzivnijih osećanja i iskustava, a retko je napuštala svoja četiri zida. Za mnoge, one su prvi put upoznale žene (i ne samo žene) sa onom drugom, mračnijom stranom srca.

Premинуle su sve do jedne prerano: Emili u tridesetoj godini, verovatno samo u mašti osetivši fatalne strasti iz *Orkanskih visova* koje su ostale u srcu svih žena od njene smrti; potom En, u dvadeset devetoj godini, nikad ne doživевši priznanje za svoje pisanje, uvek u senci svojih sestara, marljiva žena hladnog uma. U trideset osmoj godini Šarlot umire u trudnoći, baš onda kada je jedina od sestara Bronte bila na pragu da iskusi ponešto od onoga o čemu su pisale, kao da život nikako nije mogao da pretegne nad književnošću.

Dramatične i misteriozne do samog kraja, sestre Bronte su nas naučile da je besmrtna ona književnost koja je pobedila život. Kao što su njihove knjige uvek sa otvorenim krajem, nikad potpuno rešive, tako se i njihov život ulio u književnost koju su pisale, i dan-danas odaje utisak da u njima uvek pronalazimo nešto novo.

Emili Bronte
ORKANSKI VISOVI

Preveo Živojin Simić

1801.

Malopre sam se vratio iz posete svome kućevlasniku, usamljenom susedu, s kojim ću morati da dolazim u dodir s vremena na vreme. Ovo je zaista divan predeo! Ne verujem da bih u celoj Engleskoj mogao naći drugo mesto koje bi bilo tako udaljeno od društvene vreve kao ovo. Pravi raj za čovekomrscu: a g. Hitklif i ja smo kao stvoreni da između sebe delimo ovaj pusti kraj. Krasan čovek! Nije ni slutio da mi se odmah dopao, čim sam primetio kako se njegove crne oči nepoverljivo sakriše ispod obrva kad sam dojahao do njega, i kako mu se prsti zavukoše odlučno i neprijateljski još dublje u džepove prsluka kad mu rekoh svoje ime.

„Gospodin Hitklif?“, upitah ga.

On klimnu glavom.

„Ja sam Lokvud, vaš novi stanar, gospodine. Čast mi je da vas posetim, odmah posle svog dolaska, da bih vam izrazio svoju nadu da vam nisam mnogo dosađivao svojim istrajnim traženjem da mi izdate pod zakup vašu kuću i Traškros grejndž: čuo sam juče da ste mislili da...“

„Traškros grejndž je moja lična imovina, gospodine“, prekide me, trgnuvši se. „Ne bih dopustio da mi iko dosađuje, kad bih mogao to da sprečim. Uđite!“

Ovo „uđite“ izgovoreno je stisnutih zuba i izražavalo je osećanje, „idite dođavola“. Čak ni kapija, na koju je bio naslonjen, ne učini nikakav prijateljski pokret na te njegove reči.

Mislim da me je ta okolnost pobudila da primim poziv: zainteresovao me je ovaj čovek koji je izgledao preteranije povučen u sebe nego što sam sâm bio.

Tek pošto je primetio da će moj konj gurnuti grudima kapiju, pruži ruku i otkači lanac, otvori kapiju i mrzovoljno pođe za mnom. Pošto uđosmo u dvorište, on viknu: „Josife, prihvati konja gospodina Lokvuda i donesi vina.“

Ovo mu je sigurno sva domaća posluga, pomislih kad čuh to njegovo dvostruko naređenje. Nije čudo što mu trava raste između kamenih ploča i što mu jedino stoka potkraćuje živu ogradu.

Josif je bio postariji, ili bolje reći, star čovek; vrlo star, možda, ali zdrav i žilav. „Neka nam bog pomogne!“; promrmlja Josif prigušenim glasom mrzovoljnog raspoloženja; istovremeno me pogleda u lice tako kiselo da sam iz čovekoljublja pretpostavio da mu je potrebna božanska pomoć da bi svario svoj ručak, jer bih inače morao zaključiti da se njegova pobožna izreka odnosi na moj neočekivani dolazak.

Ime g. Hitklifovog doma je Orkanski visovi. Pridev orkanski odnosi se na atmosfersku huku kojoj je ovo mesto izloženo pri burnom vremenu. Ovde mora da je gotovo uvek vetrovito. Snagu severnog vetra, kad duva preko ovog brda, čovek može da oceni po preteranoj nagnutosti na jednu stranu onih nekoliko zakrčljalih jela pored kuće, a i prema onom redu mršavog trnja koje sve pruža svoje grane u istom pravcu, kao da moli milostinju od

sunca. Srećom, arhitekt je bio obazriv, pa je podigao jaku zgradu: uski prozori su duboko uvučeni u zid, a uglovi su zaštićeni velikim ispupčenim kamenjem.

Pre nego što sam prešao prag, zastao sam da se divim mnogobrojnim fantastičnim ukrasima fasade, a naročito onim oko glavnih vrata; iznad kojih sam, u zbrci trošnih orlova-zmajeva i bestidnih malih dečaka, opazio datum „1500.“ i ime „Hariton Ernšo“. Htedoh da načinim nekoliko opaski i da zamolim mrzovoljnog sopstvenika da mi ukratko ispriča istoriju tog mesta; ali on je zauzeo takav stav na vratima – kao da je zahtevao ili da odmah uđem ili da odmah idem – pa nisam želeo da povećam njegovu nestrpljenje pre nego što malo razgledam unutrašnjost kuće.

Jednim korakom ušli smo u porodičnu sobu za sedenje, ispred koje nije bilo predsoblja ni hodnika: takvu sobu u ovom kraju obično nazivaju kućnom. Ona je obično i kujna i gostinska soba; ali čini mi se da je u Orkanskim visovima kujna sasvim povučena u drugi deo kuće; u svakom slučaju, čuo sam razgovor i zveckanje kuhinjskog posuđa daleko u unutrašnjosti kuće; a i nisam primetio nikakve znake prženja, pečenja ili kuvanja oko ogromnog ognjišta; niti ikakav sjaj bakarnih sudova i plehanih tepsija po zidovima. Jedan ugao, ipak, bio je sav u svetlosti koju su odbijali ogromni kalajni sudovi, među kojima je bilo i srebrnih bokala i ibrika, i koji su bili poređani po policama hrastovog ormara, sve do same tavanice. Tavanica je bila gola, a ceo njen sastav izložen pogledu, izuzev gde ju je skrivao drveni ram pun ovsenih kolača i govedeg, jagnječeg i svinjskog suvog mesa. Iznad odžaka je bilo nekoliko starinskih pušaka, dva velika revolvera i, kao ukras, tri šarene limene kutije na polici iznad ognjišta. Pod je bio od glatkog, belog kamena; stolice s visokim naslonom, primitivne izrade i obojene zeleno, i dve-tri teške crne naslonjače nazirale su se u senci. U udubljenju ispod ormara, odmarala se ogromna mrka lovačka kučka, okružena gomilom štenadi koja su skičala; bilo je i drugih pasa u raznim drugim udubljenjima.

Ova odaja i nameštaj ne bi bili ništa naročito kad bi pripadali kakvom tipičnom severnjačkom farmeru, s odlučnim, tvrdoglavim izrazom lica i dugačkim, snažnim udovima kojima lepo pristaju čakšire i dokolenice. Takvu osobu, kako sedi u stolici s naslonom za ruke, za okruglim stolom na kojem stoji bokal penušavog piva, možete u ovim brdima videti u bilo kojoj kući unaokolo na devet-deset kilometara, ako naiđete u vreme posle ručka. Ali g. Hitklif predstavlja čudan kontrast svome obitavalištu i tamošnjem načinu života. Po mrkoj boji lica liči na Ciganina, a po odelu i ponašanju na gospodina; to jest, isto toliko gospodina koliko i mnogi drugi veliki zemljoposednici; doduše, odelo mu je prilično zapušteno, a ipak, zbog te nemarnosti ne izgleda toliko rđavo, jer ima prav i lep stas; ali izgleda mrzovoljno. Moguće da bi neki pomislili da kod njega ima i izvesne nevaspitane oholosti; ali moje osećanje naklonosti prema njemu kaže mi da to nije nimalo tačno: znam instinktivno da njegova rezervisanost potiče iz mržnje prema hvalisavom pokazivanju svojih osećanja – prema izražavanju uzajamnih simpatija. On je sklon da voli i da mrzi prikriveno, i da smatra za neku vrstu drskosti kad bi ga neko otvoreno voleo ili mrzeo. Ali suviše sam brz; ne treba da mu tako olako pripisujem svoje osobine, g. Hitklif možda ima sasvim druge razloge, od onih koji mene pobuđuju, što ne pruža ruku osobi koja bi htela da se zbliži i upozna s njim. Nadajmo se da je moj duhovni sklop nešto gotovo osobeno. Moja mila majka govorila mi je da nikad neću imati udoban bračni dom; i baš prošlog leta pokazao sam se potpuno nedostojan takvog doma.

Dok sam provodio jedan divan mesec na moru, često sam se nalazio u društvu dražesnog bića, boginje jedne po mom mišljenju; bar tako sam mislio, dokle god nije počela da obraća pažnju na mene. Nisam joj nikad „izjavio ljubav“ rečima; ali ako pogledi imaju svoj jezik, i najveći idiot mogao je pogoditi da sam zaljubljen do ušiju, ona me je najzad razumela i

odgovorila mi – najsladim od svih pogleda. A šta sam ja učinio? Priznajem sa stidom – ledeno sam se povukao u sebe, kao puž; i na svaki njen pogled povlačio sam se hladnije i dalje; dok najzad sirota naivna devojka nije počela da sumnja u svoja čula i, postidjena i zbunjena pomišlju da je pogrešila, nagovorila svoju mamu da odmah napuste to mesto. Ovim čudnim ponašanjem stekao sam glas čoveka smišljeno i namerno nemilosrdnog i bezosećajnog; koliko je ovo nezasluženo, samo ja mogu da ocenim.

Seo sam pored ognjišta, na stolicu koja je stajala suprotno od one kojoj je prišao moj kućevlasnik, i stanku ćutanja ispunio sam pokušajem da pomilujem kučku, koja je bila napustila svoje mladunce i kurjački se došunjala iza mojih nogu; gornja gubica bila joj je podignuta, a kroz iskežene zube curila joj je voda od želje da me ujede. Moje milovanje izazvalo je kod nje dugo i potmulo režanje.

„Bolje ostavite kučku na miru“, zarezha i g. Hitklif, i da bi se uzdržao od kakvog jačeg izraza gneva, lupi nogom o pod. „Ona nije navikla da se mazi, ne držim je radi toga.“ Zatim ode do pobočnih vrata i viknu: „Josife!“

Josif promrmlja nešto nerazgovetno u dubinama podruma, ali kako se nije čulo da se penje, to njegov gospodar otide dole njemu, ostavivši me lice u lice s opasnom kučkom i dva ljuta kudrava ovčarska psa, koji su zajedno s njom budno pazili na svaki moj pokret. Kako nisam želeo da osetim njihove zube, sedeo sam nepomično; ali misleći da oni neće razumeti neme uvrede, počnem, na nesreću, da namigujem na taj trio, da mu se plazim i bekeljim; jedan od izraza moje fizionomije toliko naljuti gospođu kučku da se ona odjednom razbesne i skoči mi na kolena. Odbacim je natrag i požurim da stavim sto između sebe i nje. Ovaj postupak razbesne ceo čopor: pola tuceta četvoronožnih zlotvora, raznih veličina i doba starosti, pojuri iz skrivenih uglova ka sredini sobe i otpoče napad, naročito na moje pete i krajeve kaputa; odbijajući veće protivnike što sam bolje mogao žaračem, bio sam prinuđen da glasno vičem za pomoć ne bi li ko od ukućana došao da uspostavi mir.

G. Hitklif i njegov sluga peli su se uz podrumske stepenice s ravnodušnošću koja me je ljutila: mislim da ni za jedan sekund nisu išli brže nego obično, mada je oko ognjišta besnela čitava bura od lajanja i skakanja. Srećom, požurila je jedna osoba iz kujne, snažna žena, zadignute haljine, golih ruku i obraza zajapurenih od vatre, jurnula među nas mašući tiganjem; to oružje i svoj jezik tako je upotrebila da se bura smesta stišala, i ona je ostala sama nasred sobe, a grudi su joj se dizale i spuštale kao more posle jakog vetra; u tom trenutku njen gospodar stupi na scenu.

„Šta se desilo, dođavola?“, upita on, gledajući me na način koji nisam mogao mirno da otrpim posle ovakvog negostoprimitljivog postupka.

„Dođavola, zaista!“, promrmljah. „Čopor pobesnelih svinja ne bi mogao imati u sebi gore duhove od ovih vaših životinja, gospodine. To je isto kao kad biste ostavili stranca s čoporom tigrova!“

„Oni ne napadaju osobe koje ništa ne diraju“, reče on, nameštajući sto na pređašnje mesto i stavljajući bocu ispred mene. „Psi i treba budno da paze. Uzmite čašu vina.“

„Ne, hvala.“

„Nisu vas ujeli?“

„Da jesu, ja bih ih udesio.“

Na Hitklifovom licu pojavi se zlurad osmeh.

„De, de“, reče, „uzbudili ste se, gospodine Lokvude. Evo, uzmite malo vina. Gosti su tako retki u ovoj kući, da ja i moji psi, moram priznati, jedva znamo kako da ih primimo. U vaše zdravlje, gospodine!“

Poklonim mu se i odgovorim na zdravicu; jer sam pomislio da bi bilo glupo duriti se zbog rđavog ponašanja jednog čopora pasa: a i nisam želeo da i dalje tome čoveku pružam povod da se zabavlja na moj račun; jer su, izgleda, takve stvari godile njegovom smislu za humor. A i on, verovatno pod uticajem lukave pomisli da bi bilo ludo uvrediti dobrog stanaara, popusti i na svoj lakonski način počeo da govori o temi za koju je smatrao da će me interesovati – o dobrim i rđavim stranama moga sadašnjeg usamljenog mesta stanovanja. Našao sam da je vrlo inteligentan, bar što se tiče predmeta kojih smo se dotakli; i pre nego što sam pošao kući, usudio sam se da mu predložim da ga opet sutra posetim. Mada on očividno nije želeo da mu ponovo dosađujem. Ali ipak ću mu otići. Začudo, osećam se društveno u poređenju s njim.

2

Jučerašnje popodne bilo je maglovito i hladno. Gotovo sam bio odlučio da ga provedem pored vatre u svojoj sobi za rad, mesto da gacam kroz mokru travu i blato do Orkanskih visova. Ali kad sam posle ručka (*nota bene*: ja ručam između dvanaest i jedan sat; domaćica, postarija dama, koju sam najmio zajedno s kućom, nije mogla, ili nije htela, da razume moju želju da mi se ručak služi u pet sati) otišao gore uz stepenice s tom lenjom namerom i ušao u sobu, video sam sluškinju na kolenima, okruženu četkama i kofama za ugaj, kako podiže strahovitu prašinu, zagušujući plamen gomilom ugaraka. Taj prizor me je odmah oterao natrag; uzeo sam šešir i posle šetnje od šest i po kilometara stigao do Hitklifove baštenske kapije, taman na vreme da izbegnem prve pahuljice snežne bure.

Na tom vetrovitom ćuviku crna zemlja beše okorela od mraza, a vazduh tako hladan da sam drhtao celim telom. Kako nisam uspeo da otkačim lanac, preskočim preko kapije, ustrčim do kuće uz nasuti put, oivičen zakržljanim žbunovima ogrozda, i zakucam na vrata. Dugo sam uzalud kucao, zglavci su počeli da mi bride i psi da urliču.

„Prokleti ukućani!“, pomislih. „Zbog vašeg grubog negostoprinstva zaslužujete da za uvek budete odvojeni od ljudskog roda. Bar danju ne bih držao svoja vrata zaključana. Ali uprkos tome, ući ću!“ Odlučivši se na to, uhvatim se za kvaku i počnem pomamno da dramam vrata. Josif proturi glavu, kisela lica, kroz jedan okrugao prozor na ambaru.

„Šta tražite?“, viknu. „Gospodar je dole u toru. Idite iza ambara ako hoćete da govorite s njim.“

„Zar nema nikoga unutra da otvori vrata?“, viknuh što sam glasnije mogao.

„Nema nikoga sem gospođe; a ona vam neće otvoriti, pa makar pravili tu paklenu larmu sve do mraka.“

„Zašto? Zar ne biste mogli da joj kažete ko sam ja, a, Josife?“

„Ne ja! Neću da se mešam u to“, promrmlja Josif i uvuče glavu unutra.

Počeo je da pada gust sneg. Ščepam kvaku i pokušam još jednom; ali tada se pojavi u dvorištu iza mene jedan mladić, bez kaputa, s vilama na ramenu. Doviknu mi da pođem za njim, i pošto prođosmo kroz perionicu i popločan deo dvorišta, gde su bili šupa za ugaj, pumpa i golubarnik, stigosmo u ogromno, toplo i prijatno odeljenje, gde sam i ranije bio primljen. Soba je bila divno i veselo osvetljena ogromnom vatrom, naloženom ugljem, tresetom i drvima; obradovao sam se kad sam blizu stola, postavljenog za obilnu večeru, video „gospođu“, osobu čije mi postojanje ranije nije ni padalo na pamet. Poklonio sam se

i čekao da mi kaže da sednem. Ona me pogleda, zavalila se u stolicu, ali i dalje ostade nema i nepomična.

„Rđavo vreme!“, rekoh. „Plašim se, gospođo Hitklif, da su vrata nešto malo stradala zbog nehata vaših slugu: jedva sam postigao da me čuju.“

Nikakvog odgovora. Gledao sam je netremice – a i ona mene; posmatrala me je hladno, bezobzirno. Osećao sam se neugodno, zbunjeno.

„Sedite“, reče mladić osorno. „On će uskoro doći.“

Poslušao sam; nelagodno sam se nakašljao i pozvao nevaljalicu Junu, koja se smilostivi ovoga puta i manu malo vrhom repa u znak da me poznaje.

„Divna životinja!“, počeh opet. „Mislite li da razdate njene mladunce, gospođo?“

„Oni nisu moji“, odgovori prijatna domaćica, osornije nego što bi i sam Hitklif mogao.

„Ah, vaši miljenici su među ovima?“, produžih, okrenuvši se prema jednom tamnom jastuku, na kome, učinilo mi se, leži gomila mačića.

„To bi bio čudan izbor miljenika!“, odgovori ona prezrivo.

Na nesreću, to je bila gomila mrtvih zečeva. Opet se nakašljem i približim ognjištu, ponavljajući svoju primedbu o rđavom vremenu.

„Nije onda trebalo da izlazite“, reče ona i podiže se da skine s police iznad ognjišta dve od onih obojenih kutija.

Pre je bila zaklonjena od svetlosti, a sada sam jasno video ceo njen stas i lice. Bila je vitka i vrlo mlada; imala je divan stas i najdražesnije malo lice koje sam ikad imao zadovoljstvo da posmatram; uvojci jasno žute boje, ili pre zlatne, padali su joj oko nežnog vrata; a oči bi joj, da su imale prijatan izraz, bile neodoljive; srećom za moje zaljubljivo srce, jedino osećanje koje su izražavale bilo je na sredini između prezira i neke vrste očaja; činilo mi se neobično i neprirодно da takve oči izražavaju takvo osećanje. Kutije su bile gotovo van njenog domašaja; htjedoh da joj pomognem, ali ona se okrete prema meni kao što bi se tvrdica okrenuo prema nekome ko bi pokušao da mu pomogne da izbroji dukate.

„Ne treba mi vaša pomoć“, breću se, „mogu i sama da ih dohvatim!“

„Izvinite!“, brzo odgovorim.

„Jeste li pozvani na čaj?“, zapita me pošto zaveza kecelju preko lepe crne haljine i nadnese kašičicu čaja nad čajnik.

„Radovaću se jednoj šolji čaja“, odgovorim.

„Jeste li pozvani?“, ponovi ona.

„Ne“, rekoh i nasmeših se. „Vi ste ta osoba čije je pravo da me pozove.“

Ona baci u kutiju i čaj i kašičicu i ljutito sede; čelo joj se nabra, a crvena donja usna napući, kao u deteta kad hoće da zaplače.

U međuvremenu, mladić beše ogrnuo svoj pohabani ogrtač i stajao uspravno pored vatre, pogledajući me koso i neprijateljski, kao da je među nama postojala krvna zavada. Počeh da se dvoumim da li je on sluga ili ne; i odelo i govor bili su mu prostački, potpuno lišeni otmenosti koja se mogla primetiti kod gospodina i gospođe Hitklif; njegove guste mrke kovrdže bile su čupave i zapuštene, pa još neobrijan, ruku crnih kao kod običnih radnika; ipak, njegovo ponašanje bilo je slobodno, gotovo oholo; nikakvih znakova revnosne poslušnosti sluge prema gospodarici kuće. U nedostatku jasnih dokaza o njegovom položaju, smatrao sam za najbolje da i ne obraćam pažnju na njegovo čudno ponašanje; pet minuta kasnije, dolazak g. Hitklifa olakšao mi je, donekle, moje nelagodno stanje.

„Eto, vidite, gospodine, došao sam, kao što sam obećao!“, uzviknuh prividno veselim glasom. „I plašim se da će me rđavo vreme primorati da ostanem kod vas jedno pola sata, ako za to vreme htjednate da mi pružite zaklona.“

„Pola sata“, reče otresajući bele pahuljice sa svog odela, „čudim se da ste izabrali da po snežnoj oluji lutate naokolo. Zar ne znate da se izlažete opasnosti da se izgubite u močvara-rama? Čak i ljudi koji dobro poznaju ove pustare često zalutaju po ovakvoj noći; i mogu vam reći da nema izgleda da će oluja uskoro prestati.“

„Možda bi jedan od vaših momaka mogao da mi posluži kao vođa, prenoćio bi u Grejndžu – da li biste mogli da mi date jednoga?“

„Ne, ne bih.“

„Zaista! Pa dobro, onda se moram osloniti na svoju mudrost.“

„Što ne spremaš čaj?“, reče onaj u pohabanom kaputu i upravi svoj gnevni pogled sa mene na mladu damu.

„Trebalo li i njemu dati čaj?“, upita ona, obraćajući se Hitklifu.

„Spremi ga već jednom!“, glasio je odgovor, izgovoren tako grubo da sam se trgao. Ton kojim su reči bile izgovorene otkrivao je rđavu prirodu. Više nisam bio sklon da smatram Hitklifa za krasnog čoveka. Pošto je čaj spremljen, pozvao me je: „Sada, gospodine, privucite stolicu.“ Svi posedasmo za sto, i prosti mladić takođe. Strogo ćutanje vladalo je za vreme čaja.

Ako sam ja prouzrokovao oblak, pomislih, dužnost mi je da pokušam i da ga rasteram. Sigurno da ne sede svaki dan tako natmureni i ćutljivi; i nije moguće, ma kako da su rđave naravi, da je ta opšta namrštenost njihov svakidašnji izraz.

„Čudno je“, počeh za vreme stanke, dok sam dobijao drugu šolju čaja, „čudno je kako običaj uobličuje naše ukuse i ideje: mnogi ne bi mogli zamisliti da može da postoji sreća u životu tako potpuno odvojenom od sveta, kakav vi vodite, gospodine Hitklife; a eto, usuđujem se da kažem da, okruženi svojom porodicom, i sa svojom ljubaznom gospođom, koja se kao dobar duh stara za vašu kuću i vaše srce...“

„Moja ljubazna gospođa!“, prekide me on s gotovo satanskim podsmehom na licu. „Gde je ta – moja ljubazna gospođa?“

„Mislim na vašu ženu, gospođu Hitklif.“

„Da, da, hoćete reći da njen duh vrši ulogu anđela čuvara i stara se o sreći Orkanskih visova, iako je njeno telo otišlo. Je li tako?“

Videći da sam učinio grešku, pokušah da je popravim. Trebalo je da i sam vidim da su se suviše razlikovali po godinama da bi bili muž i žena. On je imao oko četrdeset; doba umne snage, kada ljudi retko gaje iluzije da bi se devojke udale za njih iz ljubavi; taj san je rezervisan za utehu u godinama kad počinjemo da opadamo. Izgledalo je da ona nema ni sedamnaest.

Postade mi jasno. Prostack pored moga lakta, koji pije čaj iz tacne i jede neopranim rukama, verovatno je njen muž, Hitklif Mlađi, naravno. Tako je to kad se neko živ zakopa: udala se za tog grubijana prosto iz neznanja da postoje i bolji ljudi! Kakva šteta – moram paziti da kod nje ne izazovem kajanje što je načinila takav izbor. Moglo bi se pomisliti da ova poslednja misao potiče iz uobraženosti; ali nije tako. Moj sused mi je izgledao gotovo odvratno; a znao sam, iz iskustva, da sam ja dosta privlačan.

„Gospođa Hitklif je moja snaha“, reče Hitklif. To mi potvrdi moju pretpostavku. Dok je govorio, bacio je naročit pogled prema njoj: pogled mržnje; sem ako su mišići njegovog lica tako izopačeni da, suprotno mišićima lica kod ostalog sveta, ne tumače dobro osećanje njegove duše. „Pa, naravno – sad razumem: vi ste srećni muž dobre vile“, rekoh, obraćajući se svome susedu.

Ovo kao da je bila još gora greška: mladić sav pocrvene i steže pesnice; po svima znacima bio je gotov da me napadne. Ali kao da se brzo pribrao i utišao buru brutalnom psovkom koju je promrmljao na moj račun; pravio sam se da je nisam čuo.

„Nemate sreće sa svojim pretpostavkama, gospodine“, reče moj domaćin, „nijedan od nas nema tu sreću da bude muž vaše dobre vile; njen muž je umro. Rekao sam vam da je ona moja snaha, prema tome, ona je morala biti žena moga sina.“

„A ovaj mladić je...“

„Pa sigurno mi nije sin.“

Hitklif se nasmeši, kao da je to bila suviše smela šala, smatrati ga ocem toga medveda.

„Ja se zovem Hariton Ernšo“, promrmlja ovaj drugi, „i savetujem vam da to ime poštu-
jete.“

„Nisam pokazao nikakvo nepoštovanje“, odgovorih, smejući se u sebi oholj dostojanstve-
nosti s kojom je on objavio svoje ime.

Gledao me je pravo u oči, duže nego što sam ja mario da gledam u njegove, jer sam se bojavao da bi me to dovelo u iskušenje ili da ga išamaram ili da mu se glasno nasmejem. Osetih da mi zaista nije mesto u tom prijatnom porodičnom krugu. Mračna duhovna atmosfera potrla je, i više nego nadjačala, sjajne materijalne udobnosti koje su me okruživale; pa sam rešio da dobro pazim pre nego što dođem u tu kuću i treći put.

Čaj je završen a da niko nije progovorio nijedne ljubazne reči. Priđem prozoru da vidim kakvo je vreme. Preda mnom je bio neveseo prizor. Mračna noć već se beše spustila, a nebo i oblaci bili su u strašnom vihoru vetra i guste vejavice.

„Ne mislim da bih se mogao sada vratiti kući bez vođe“, nisam mogao da se uzdržim a da ne kažem. „Putevi su već zatrpani, a i da nisu, jedva bih mogao videti stopu ispred sebe.“

„Haritone, oterajte ovce pod strehu ambara. Zatrpaće ih sneg ako ostanu u toru celu noć; i stavite dasku ispred njih“, reče Hitklif.

„Šta da radim?“; zapitam gnevno.

Nije bilo odgovora na moje pitanje. Gledajući unaokolo, spazim Josifa gde donosi kofu kaše za pse, i gospođu Hitklif kako se, nagnuta nad vatrom, zabavlja paleći žižice, koje su pale s police iznad ognjišta kad je ostavljala kutiju za čaj na svoje mesto. Josif stavi kofu pred psa, pogleda kritički po sobi i rapavim glasom reče:

„Čudim se kako možete da stojite tu, ne radeći ništa i dureći se, kad su svi ostali izišli napolje! Ali vi niste ni za šta, i ne vredi vam govoriti – vi nikad nećete popraviti svoje rđavo ponašanje, već ćete otići pravo đavolu, kao i vaša majka pre vas!“

Pomislih za trenutak da se ovo besedništvo odnosi na mene: i, u ljutini, priđem starom nevaljalcu s namerom da ga tako udarim da izleti napolje. Ali gospođa Hitklif me zaustavi svojim odgovorom:

„Ti bestidni stari licemeru! Zar se ne bojiš da ti đavo ne odnese i dušu i telo čim pome-
neš njegovo ime? Opominjem te da me ne izazivaš, ili ću tražiti od đavola da mi učini tu naročitu ljubaznost da te odmah odnese u pakao. Stani! Gledaj, Josife“, nastavi ona i uze dugačku crnu knjigu sa police, „pokazaću ti koliko sam napredovala u crnoj magiji: uskoro ću biti u stanju da postignem sve što hoću. Crvena krava nije crkla slučajno, a i tvoj reu-
matizam teško da bi se mogao smatrati kao nešto što je došlo od Boga!“

„Ah, to je podlo, podlo“, uzviknu starac, „neka nas gospod spase od zla!“

„Neće, prokletniče! Ti si izgubljen – tornjaj se, ili ću ti učiniti neko zlo! Napraviću za sve vas lutke od voska i ilovače, po vašem obličju; i prvom koji pređe granicu koju odredim, uradiću – neću reći šta ću mu uraditi – ali videćete! Odlazi da te ne gledam!“

Mala veštica trudila se da svojim očima dâ izraz zlobnosti i Josif, dršćući od straha, brzo iziđe napolje, moleći se i mrmljajući „nevaljalice“. Pomislio sam da se ona tako po-
naša da bi napravila mučnu šalu s njim, i kad ostasmo sami, pokušah da je zainteresujem za svoju nevolju.

„Gospođo Hitklif“, rekoš ozbiljno, „morate mi oprostiti što vam dosađujem. S licem kao što je vaše, mislim da ne možete a da ne budete dobra srca. Molim vas, recite mi po čemu bih mogao da razaznam put kojim treba da se vratim kući. Znam kako da odem tamo koliko i vi kako da odete u London!“

„Vratite se putem kojim ste došli“, odgovori ona i namesti se udobno u fotelju, sa svećom pored sebe i dugačkom otvorenom knjigom pred sobom. „To je kratak savet, ali vam bolji ne mogu dati.“

„Onda, ako čujete da su me našli mrtvog u nekoj močvari ili jami punoj snega, zar vam neće vaša savest šapnuti da je to delimično i vaša krivica?“

„Zašto? Ja vas ne mogu odvesti. Oni me ne bi pustili ni do baštenskog zida.“

„Vi da me odvedete! Ja ne bih imao srca da od vas tražim ni prag da prekoračite mene radi, ne po ovakvoj noći!“, uzviknuh. „Želim da mi kažete kako da nađem svoj put, a ne da mi ga pokažete; ili da nagovorite gospodina Hitklifa da mi da vođu.“

„Koga? Tu su on, Ernšo, Zila, Josif i ja. Koga želite?“

„Zar nema momka na imanju?“

„Ne; nema više nikoga.“

„To znači da moram ostati gde sam.“

„To vi rešite sa svojim domaćinom. Ja nemam ništa s tim.“

„Nadam se da će vam ovo biti pouka da se ubuduće ne odlučujete olako da putujete po ovim brdima“, začu se Hitklifov strog glas s ulaza iz kujne. „A što se tiče ostajanja ovde, nemam nikakve udobnosti za posetioce: u slučaju da ostanete, morali biste spavati u krevetu zajedno sa Haritonom ili Josifom.“

„Mogao bih spavati na stolici u ovoj sobi“, odgovorih.

„Ne, ne! Stranac je stranac, bio bogat ili siromašan; ne bih voleo da ostavim nikoga ovde kad ja nisam tu da pazim!“, reče taj nevaspitani bednik.

Ta uvreda učini kraj mome strpljenju. Jednim uzvikom izrazil svoje gnušanje i odjurih pored njega u dvorište, u žurbi se sudarih s Ernšoom. Bilo je toliko mračno da nisam mogao da nađem kapiju i, dok sam lutao unaokolo, čuo sam još jedan odlomak njihovog, kao i obično, nimalo ljubaznog razgovora. Isprva mi je izgledalo kao da je mladić naklonjen da postupi prijateljski prema meni.

„Ići ću s njim do parka“, reče on.

„Ići ćeš s njim u pakao!“, uzviknu njegov gospodar, ili šta mu je već bio. „A ko bi se onda starao za konje, eh?“

„Čovečji život je važniji od staranja o konjima za jedno veče; neko mora ići“, promrmlja gospođa Hitklif ljubaznije nego što sam očekivao.

„Ne po tvojoj zapovesti!“, odvratih Hariton. „Ako mu pridaješ tako veliku vrednost, bolje da čutiš.“

„Onda se nadam da će ti se njegov duh često pojavljivati; i nadam se da gospodin Hitklif neće nikad dobiti drugog stanara dok Grejndž ne postane ruševina!“, oštro odgovori ona.

„Slušajte, slušajte, ona ih proklinje!“, šapnu mi Josif, kome sam se bio približio.

Sedeo je na dometu glasa i muzao krave pri svetlosti fenjera, koji šćepah bez ikakve ceremonije, doviknuh mu da ću mu ga poslati sutra i pojurih prema prvim baštenskim vratnicama.

„Gazda, gazda, ukrade nam fenjer!“, povika starina i pojuri za mnom. „Hej, šarove, hej, pseto! Hej, kurjače, držte ga, držte ga!“

Dok sam otvarao vratnice, dva čupava čudovišta jurnuše ka mome grlu, oboriše me na zemlju i ugasiše svetlost; a glasan smeh Hitklifa i Haritona dovede do vrhunca moj gnev i

poniženje. Srećom, životinje su, izgleda, bile više sklone da pružaju šape, zevaju i mašu repom nego da me živoga progutaju; ali mi nisu dopuštale da se dignem, te sam bio prinuđen da ležim na zemlji dokle god se njihovim zlim gospodarima nije svidelo da me oslobode; a onda sam, gologlav i drščući od besa, naredio tim nitkovima da me puste da odem, rekao im da će se kajati ako me zadrže ijedan minut duže i dodao nekoliko nedoslednih pretnji da ću se osvetiti, koje su, po neodređenoj dubini svoje jetkosti, podsećale na kralja Lira.

Uслед žestine uzbuđenja, nos mi počeo jako krvariti; ali Hitklif se i dalje smejao, a ja i dalje grdio. Ne znam kako bi se završila ova scena da se tu ne nađe jedna osoba prilično razumnija od mene i blagonaklonija od moga domaćina. To je bila Zila, snažna domaćica, koja najzad iziđe da pita za uzrok graje. Misliła je da su me bili fizički napali; i kako se nije usuđivala da napadne svog gospodara, okrete svoju jezičnu artiljeriju na mlađeg nevaljalca.

„Pa, gospodine Ernšo“, povika ona, „šta li vi sve nećete raditi! Hoćemo li početi da ubijamo ljude na sopstvenom kućnom pragu? Vidim da ova kuća nije za mene – pogledajte sirotog mladića, još malo pa da se uguši! Umirite se, mladiću! Uđite, ja ću to izlečiti; eto sad, držite se mirno.“

Govoreći to, iznenada mi sasu pola litra ledene vode za vrat i uvuče me u kujnu. Gospodin Hitklif uđe za nama, njegova iznenadna veselost brzo pređe u uobičajenu mrzovolju.

Osećao sam se vrlo slab i skoro u nesvestici, te sam bio prinuđen da pristanem da ostanem pod njegovim krovom. On reče Zili da mi da čašu rakije, a zatim ode u unutrašnju sobu; Zila me je tešila i, po njegovoj naredbi, zbog koje mi je laknulo, povelala me na spavanje.

3

Dok me je vodila uz stepenice, preporučila mi je da sakrijem sveću i da budem što tiši, jer njen gospodar ima čudan pojam o sobi u koju me ona vodi i nerado ikoga pušta da noći u njoj. Uпитam je za razlog. Ona ga nije znala, govorila mi je da ona tu živi od pre dve godine; a pošto se tu dešavaju tolike čudne stvari, prestala je da bude radoznala.

Suviše ošamućen da bih bio radoznao, zaključam vrata i pogledam unaokolo, da vidim gde je krevet. Ceo nameštaj se sastojao od jedne stolice, ormana za odelo i velike hrastove pregrade s četvrtastim otvorima pri vrhu, koji su bili slični prozorima na kočijama. Pridem pregradi; pogledam unutra i vidim da je to neka čudna vrsta starinskih kočija, zgodno udešenih da se izbegne potreba da svaki član porodice ima zasebnu sobu. U tom malom odeljenju, daska prozora, koji je bio obuhvaćen pregradom, služila je kao sto. Otvorim vrata na pregradi, uđem unutra sa zapaljenom svećom, zatvorim ih i osetim se sigurnim od nepoverljivog Hitklifa i svih ostalih.

Na prozorskoj dasci, na koju sam stavio sveću, bilo je nekoliko plesnivih knjiga nagomilanih u jednom uglu; daska je bila sva išarana rečima urezanim u boju. Te reči, međutim, nisu bile ništa drugo do ime – napisano svakovrsnim slovima, velikim i malim – Ketrin Ernšo, koje je ovde-onda bilo promenjeno u Ketrin Hitklif, a ovde-onda u Ketrin Linton.

U ravnodušnoj malaksalosti, naslonim glavu na prozor i produžim da čitam: „Ketrin Ernšo – Hitklif – Linton“, dok mi se oči nisu zatvorile; ali one se nisu odmarale ni pet minuta kada su se, blešteći, bela slova pojavila iz mraka jasna kao privedjenja – vazduh je bio ispunjen Ketrinama; prenem se da bih oterao to nametljivo ime i primetim da je sveća pala na jedan stari tom i da vazduh miriše na nagorelu teleću kožu. Ispravim sveću, i osećajući

se vrlo nelagodno zbog hladnoće i krajnje malaksalosti, sednem i na svom kolenu otvorim oštećeni tom. To je bilo Sveto pismo, štampano malim slovima; strahovito je zaudaralo na plesan. Na prvoj praznoj stranici bilo je napisano: „Svojina Ketrin Ernšo“, a ispod toga datum od pre četvrt veka. Zatvorim tu knjigu i počnem da uzimam druge, jednu po jednu, dok ih nisam sve pregledao. Ketrinina biblioteka sastojala se iz dobro izabranih knjiga, čija je pohabanost svedočila da su i dosta upotrebljavane; mada ne uvek u svrhu kojoj su bile namenjene: teško da je ijedna glava bila bez komentara – ili bar beležaka nalik na komentare – koji je pokrivao svaki prazan delić lista koji je štampar ostavio. Ovde-onda bile su odvojene rečenice, a tu i tamo beleške u obliku pravog dnevnika, naškrabane nesigurnom, detinjom rukom. Mnogo me je zabavilo kad sam na vrhu jedne prazne stranice (koja je verovatno smatrana za veliku dragocenost kad je prvi put nađena), ugledao odličnu karikaturu moga prijatelja Josifa – prosto ali vrlo uspelo nacrtanu. U meni se odjednom probudi zanimanje za tu nepoznatu Ketrin, te počnem da čitam njene izbledele hijeroglifne.

Jedna strašna nedelja – počinjao je odeljak ispod karikature. Volela bih da je otac ovde. Hindli je mrska zamena – njegovo ponašanje prema Hitklifu je grozno – H. i ja rešili smo da se pobunimo – večeras smo preduzeli prvi korak.

Ceo dan je padala kiša kao iz kabla; nismo mogli da idemo u crkvu, ali Josif je, nažalost, odlučio da održi službu u sobi na tavanu, i dok su Hindli i njegova žena uživali pored vesele vatre – gde su, sigurna sam, radili sve drugo, samo nisu čitali Bibliju – Hitklifu, meni i nesrećnom sluzi naređeno je da uzmemo svoje molitvenike i odemo gore uz stepenice. Otišli smo u potkrovlje, seli jedno pored drugog na jedan džak žita; tu smo uzdisali, drhtali i nadali se da će i Josif drhtati od zime, te da će tako, sebe radi, održati kratku propoved. Uzaludna nada! Služba je trajala tačno tri sata; pa ipak je moj brat, kad nas je video da silazimo niz stepenice, imao obraza da vikne: „Šta, zar ste već gotovi?“ Nedeljom uveče bilo nam je ranije dopušteno da se igramo samo pod uslovom da ne pravimo veliku larmu; a sada, i najmanji smeh je dovoljan razlog da nas pošalju u odvojene uglove! „Vi zaboravljate da imate gospodara ovde“, kaže tiranin. „Uništiću prvoga ko me naljuti! Zahtevam potpuni mir i tišinu. Derane! Jesi li ti to uradio? Franses, draga, povuci ga za kosu kad prođeš pored njega: čuo sam ga da pucketa prstima.“ Franses ga srdačno povuče za kosu, a zatim ode i sede na muževljevo koleno, i onda su se, kao dve bebe, ljubili i govorili besmislice satima – glupo brbljanje koga bi se trebalo stideti. Mi smo pokušavali da se namestimo udobno, koliko je to bilo moguće u luku ormara. Tek što sam bila sastavila naše keceljice i obesila ih kao zavesu, kad Josif naiđe iz štale da nešto upita. On svuče dole moju zavesu, ošamari me i zakrešta: „Gospodar je tek sahranjen, nedelja još nije prošla i reči Svetog pisma još su vam u ušima, a vi se usuđujete da se igrate i šalite! Sram vas bilo! Sedite, nevaljala dečurlijo! Ima dosta dobrih knjiga, samo kada biste hteli da ih čitate: sedite i razmišljajte o svojim dušama!“ Pošto je to rekao, naredi nam da sednemo tako kako bismo mogli pri svetlosti slabog zraka daleke vatre videti tekst glupih knjiga koje nam ćušnu u ruke. Nisam mogla da izdržim to zanimanje. Uzeh tamnu svesku za korice i bacih je u štenaru, izjavljujući da mrzim dobru knjigu. Hitklif gurnu svoju na isto mesto. Nastade vika!

„Gospodine Hindli“, povika naš veroučitelj Josif. „Gospodine, dođite ovamo! Gospođica Kejti otepcila je korice od 'Kruna spasenja duše', a Hitklif je udario pesnicom u prvi deo 'Širokog puta ka propasti duše'! Strašno je što dopuštate da se tako ponašaju. Eh! Stari bi ih propisno izударao – ali on je otišao!“